

HALLINTOHISTORIAA VAI NATIONALISTISTA HISTORIANKIRJOITUSTA? Kommentti kirja-arvioon.

Erkki Lehtinen on esittämässään kirja-arviossa lähtenyt siitä oikeasta havainnosta, että Suomen hallintohistorian kirjoittaminen hamasta muinaisuudesta 1980-luvulle on ensi luokan haaste. Tähän työhön ryhdyimme ennakkoluulottomasti: Tätä asennetta odotimme myös kirjan arvostelijoilta. Valitettavasti Hallinnon tutkimus -lehti on arvostelijan valinnassaan päätynyt henkilöön, jonka kirja-arvostelu edustaa historiantutkimuksen sisäistä näkökulmaa teokseen, jota ei ole tehty historiantutkimuksen perinteistä käsin, vaikka siinä käytetäänkin historiantutkimuksen aineistoa. Arvostelussa on mallina historiantutkimuksen väitäsikirjojen kritisointitapaa ja historiatieteen sisäinen näkökulma. Työmme on hallinnontutkimuksen lähtökohdista tehty oppikirja.*

Arvostelussa keskitytään lähinnä kolmeen asiaan. Siinä saivarrellaan tyyliin 'tekijät lienevät ....unohtaneet, että maailmansotia oli kaksi', luetellaan kaikki havaitut painovirheet ja arvostellaan ankarasti sitä, että olemme »unohtaneet suomalaisen näkökulman» ja sortuneet »ruotsikeskeisyyteen». Asiallisesti ottaen näistä vain viimeksi mainittu tarjoaa mahdollisuuden jatkokeskusteluun, mutta käymme kuitenkin läpi Lehtisen esille ottamia yksityiskohtiakin.

Arvostelun lähtökohta ei ole mielestämme korrekti. Lehtinen toteaa aluksi, että hallinnon historiaa ei ole käsitelty niin kuin historiantutkimuksen perinteen mukaan tulisi. Auktoriteettinaan hän käyttää asessori Tolosta (mainitakoon, että Lakimiehestä 6/1984 on luettavissa professori Heikki Ylikankaan hänelle esittämä vastine »Hallintohistorian mestarointia»). Lehtisen mukaan kirjan otsikon tulisi olla »Hallintojärjestelmä poliittisen vallankäytön vaiheissa». Tämä sisällöllinen luonnehdinta jääkin ainoaksi kirjaa koskevaksi esit-

telyksi. Suoritettuaan edellä olevan määrittelyn ja luonnehdinnan hän aloittaa kirjan yksityiskohtien kritiikin – luonnollisestikin siitä lähtökohdasta, jonka hän itselleen on etukäteen asettanut.

Kritiikin ydin on siinä, että olemme sivuuttaneet Lehtinen -nimisen tutkijan tuotannon yhtä johdonmukaisesti kuin systemaattisestikin. Näin sitten kirjastamme on tullut heikko ja keskeneräinen. Tunnumme kyllä Lehtisen tuotannon. Emme ole seuranneet sen viitoittamaa tietä – se on totta – mutta niin ei meidän eikä tieteellisten neuvonantajiemme osalta ole tapahtunut siksi, että olisimme ehdoin tahdoin halunneet »ignoroida» kyseisen tutkijan. Kysymyksessä ei ole Lehtisen henkilöön kohdistuva vaino ja sorto niin kuin hän näyttää luulevan. Syy menettelyymme on paljon yksinkertaisempi. Olemme arvioineet Lehtisen tuotannon sekä otteeltaan vanhentuneeksi että sisällöltään aiheemme ohittavaksi. Sen vuoksi sillä ei ole ollut meille suurempaa arvoa.

Meidän konseptiossamme ei ole mitään erityistä merkitystä sillä, että Suomessakin on ollut läänityksiä ja herttuakuntia sekä paikallisia virastoja. Tärkeämmäksi katsoimme sen selvittämisen, miksi valtakunnassa yleensä esiintyi läänityksiä, miksi ja miten siellä siirryttiin keskitettyyn hallintojärjestelmään jne. Pidimme koko ajan muistissamme, että Suomi oli Ruotsin valtakunnan osa eikä sen itsenäiseksi kuviteltu toinen puolisko. Eteneminen Lehtisen suosittellemaa tietä olisi käsittääksemme johtanut opiskelijat paljon enemmän harhaan kuin meidän valitsemamme ratkaisu. Lisäksi se olisi synnyttänyt katkelmallisuutta, johon olisi voitu valaa yhtenäisyyttä vain ajatuskuviolla suomalaisten aina omistamasta ja heissä alati varttuvasta kansallistunteesta ynnä pyrkimyksestä riippumattomuuteen. Kuvaavaa on, että Lehtisen suosittellema hallintohistoria olisi takertunut vuoden 1858 kielireskriptiin, siinä kun tietysin ehdoin sallittiin pöytäkirjojen kirjoittaminen suomeksi. Lehtisen mielestä asian sivuuttaminen on »suomalaisuuden tarpeiden» sivuuttamista ja »uusruotsalaisuuden» suosimista.

Lehtisen keskeiseen pääongelmaan 1600-luvun osalta on puututtava. Kirjassamme ei ole käsitelty kenraalikuvernöörihallintoa siinä laajuudessa kuin Lehtinen olisi halunnut. 1634 HM:a edeltävää käskynhaltijahallinnon aikaa, jolloin esiintyy kenraalikuvernöörejä, ei ole syytä tarkemmin käsitelläkään, sillä paikallis- ja keskushallinnon väliin sijoittuva läänitason hallinto oli silloin vailla vakinaista järjestelyä. Lehtisenkin väitöskirjan tiedot ennen 1634 HM:a toimineiden kenraalikuvernöörien ja Suomen yli ulottuvien käskynhaltijoiden hallinnosta instituutiona ja rakenteena ovat kovin vähäiset.

Lehtinen luettelee teoksessa liian vähälle käsittelylle jääneitä asioita: kirjon sisäinen hallinto, laskukamarit, venäläisten hallinto 1700-luvulla, Suomeen asetetut kenraalikuvernöörit ja kielikysymys – luetteloa voisimme jat-

kaa vaikka kuinka pitkälle. Kaikkea ei linjakkuuteen pyrkivässä oppikirjassa voi käsitellä. Kritisoidut ja virheellisiksi väitetyt yksityiskohdat osoittautuvat tosiasiaa oikeiksi tiedoiksi:

- Virkakäsitteen kehitys on teoksessa käsitelty, vaikka tutkimustiedot asiasta ovatkin mielestämme kovin epämääräisiä.
- Juhanan herttuahallintoa (nimenomaan hallintoa) ei ole tutkittu edes historiankirjoituksessa (Juva on käsitellyt kyseistä titteliä).
- Käslynhaltija- ja voutihallintoa on käsitelty aivan riittävästi (s. 37, 32, 91-95 ja 101-102).
- Kenraalikuvernöörihallinto on teoksessa mukana ja jopa Lehtisen kaipaama tieto Turun hovioikeuden presidentin nimityksestä kenraalikuvernööriksi on teoksessa (s. 94).
- 1800-luvun perustuslakikäsitteemme ovat tämän päivän tutkimuksen mukaisia.
- Lehtisen mukaan tygmestare on tykistömestari ei varusmestari. Asia on päinvastoin.
- Kontrollikontor on käännetty laki- ja virkakielen sanakirjassa tarkastus- ja kontrollikonttoriksi.

On kohtuudella odotettava, että historian tutkija ei tuo kirja-arvosteluunsa suoranaisia virheitä tai tulkinnallisia asioita.

Teoksen »pahin puute» (sic!) on kuulemma piirihallinnon osuuden laiminlyönti. Päinvastoin kuin Lehtinen väittää, sitä on käsitelty hallinnonaloittain sivuilla 177-78 ja 198 eikä yksinomaan sivulla 222. Kreivi- ja vapaaherrakuntahallinto on päinvastoin kuin Lehtinen väittää väliportaanhallintoa. Emme ymmärrä hänen väitteitään sisällysluettelon virheistä. Mielestämme hänen mainitsemansa esimerkit ovat käsittämättömiä. Olemme kuvitelleet, että kirja-arvostelussa ei enää kukaan sorru Lehtisen käytäntöön: »kirjassa on virheitä lisäksi sivuilla ....» Perustelemattomat väitteet esitetyllä tavalla ovat matalamielisiä.

Kritiikki huipentuu esityksestämme puuttuvaan selkeyteen. Olemme pyrkineet pitkän linjan etsimiseen hallinnon ja hallinnan kehityksestä ja olemme käyttäneet pohjana historian tutkimuksen esityksiä, joissa meidän kannaltamme on ongelmana kapea aikarajaus ja näkökulma. Tällaisten tutkimusten kyky piilottaa hallinnon yhteiskunnalliset lähtökohdat on lähes täydellinen. Tavoitteemme on jatkossa päästä irti mainituista yksityiskohdista ja tiivistää esitystä. Mainittu jatkotyö ei kuitenkaan tule lähestymään hallintoa kansallisisidealitisen painotuksen eikä nykyisten hallintoa koskevien sirpaletietojen perustalta vaan uudenlaiseen ongelmanasettelun perustalta, jossa painotetaan pitkiä linjoja, rakenteellisia selityksiä sekä hallintoa instituutiona. Rakenteellisiin selityksiin pyrkivä tutkimus osoittautuu kansallisisidealitisen koulun

edustajien perimmäiseksi huoleksi, vaikka se onkin kätketty väärin detalji-huomautusten taakse.

Seppo Tiihonen & Paula Tiihonen

* Toimitus pyysi ko. teoksen arviointia prof. Yrjö Blomstedtilta ja dos. Toivo Paloposkelta. Molemmat kieltäytyivät. Heidän sekä Seppo Tiihosen kanssa käydyissä keskusteluissa ilmeni, että hankkeeseen jo tavalla tai toisella osallistuneiden tutkijoiden lisäksi ei historiatieteilijöistä löydy kovin monia vaihtoehtoja, jos tavoitteena on arvioijan perehtyneisyys hallintohistoriaan. Kirjahanketta ohjannut prof. Heikki Ylikangaskin viittaa varatuomari Tolosen ko. teoksen arvioinnista kirjoittamassaan vastineessa (Lakimies 6/84, s. 932) maamme tiedeyhteisön pienuuteen ja vaikeuksiin löytää »jäävitöntä kolmatta». Toimitus päättyi lopulta käydyissä keskusteluissa esiin tulleeseen apul.prof. Erkki Lehtiseen, koska piti tähdellisenä ko. teoksen arvioimista myös historiatieteellisen pätevyyden näkökulmasta. Tämä ei toki ole ainoa relevantti näkökulma – eikä yksiselitteinen, kuten yllättävän vahvat koulukuntaristiriidat paljastavat. Toimitus katsoo hyvällä eri näkökulmien kesken herännyttä keskustelua, koska se tarjoaa – siltä osin kuin se on asiallisesti vakavaa – vaihtoehtoisia tapoja käsittää ko. teoksessakin esitettyä hallintohistoriaa. –*Toim.*